

100 TEMEL ESER
İLKÖĞRETİM DİZİSİ

7

ÖMER'İN ÇOCUKLUĞU

Ömer'in Çocukluğu / Muallim Naci

İbrahim DEMİRCİ

Konya Büyükşehir Belediyesi Adına
Sahibi
Uğur İbrahim ALTAY

Koordinatör
Selim Yücel GÜLEÇ

Editör
Hasan YAŞAR
Grafik Tasarım
A.Yasin CANDAN

Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür
Yayınları: 84

ISBN: 978-605-389-172-7

SERTİFİKA NO: 21453

Baskı-Cilt

Erman Ofset

Fevzi Çakmak Mh. Büsan O.S.B.

Özlem Cd. No:33/G Karatay/KONYA

Tel : 0332 342 01 55

Yapım

KÜLTÜR A.Ş.

Konevi Mah. Alay Cad. No:11 Meram /

Konya

Tel : 0 332 355 55 52

www.konyakultur.com.tr

2020
KONYA

❁ İÇİNDEKİLER ❁

8 / TAKDİM

10 / MUALLİM NÂCİ

13 / ÖMER'İN ÇOCUKLUĞU

TAKDİM

Uğur İbrahim ALTAY

Konya Büyükşehir Belediye Başkanı

Sevgili Çocuklar

Ülkeler de insanlar gibi doğarlar, büyürler ve bir gün hayata veda ederler.

Ama insanlar gibi onları da ölümsüz kılan arkalarında bıraktıkları değerleridir.

Bu açıdan koskoca bir medeniyetin izlerini taşıyan ve insanlığa birçok yenilikler sunan kültürümüzle ne kadar iftihar etsek azdır.

Elbette bu kültürel mirasın yaşatılabilmesi kuşaklardan kuşaklara aktarılması, iyi öğrenilmesi ve iyi öğretilmesi ile olacaktır.

Bu nedenle sizlerin eğitimi için uygun ortamları sağlamak ve toplum için faydalı birer insan olabilmeniz için gerekli donanımı sunmak biz büyüklerin en önemli vazifelerinden biridir.

Okuma alışkanlığı kazanmış; düşünen, düşündüğünü doğru ve açık bir şekilde ifade

eden, kültürlü, millî ve manevî değerlere sahip yüksek karakterli bireyler yetiştirmek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığımızın tavsiye ettiği yüz temel eser iğerisinden on tanesini sizlerin istifadesine sunmaktayız.

Geleceğimizin teminatı olan siz çocuklarımızın ölkemizi aydınlık yarınlara taşıyacağınıza inanıyor; hepinize hayat boyu sağlık ve başarılar diliyorum.

İstanbul'da 1850'de doğdu. 13 Nisan 1893'te yine İstanbul'da öldü. Annesi Fatıma Zehra Varnalı bir evlâtlık, babası Ali Bey adında bir saraç idi. Feyziye Mektebi'nde öğrenime başlayan Ömer, babasını kaybedince, annesi ve ağabeyiyle birlikte dayısının yanına Varna'ya gitti. Orada öğrenimini sürdürüp güzel yazının yanı sıra Arapça ve Farsça öğrendi. Giritli Aziz Efendi'nin Muhayyelât-ı Aziz kitabındaki bir hikâyeden etkilenerek Nâci adını benimsedi. Rüştiyede öğretmenlik yaptı. Yazı ve şiirleriyle dikkat çekti. Sait Paşa'nın yanında çeşitli yerleri dolaştı. Sonra İstanbul'a döndü. Ahmet Mithat Efendi'nin Tercüman-ı Hakikat gazetesinde edebiyat sayfalarını yönetti. Onun kızıyla evlendi. Fransızcasını geliştirip çeviriler yaptı. Geçimini kalemıyla sağlamaya çalışan Muallim Nâci Mekteb-i Sultanî, Mekteb-i Mülkiye ve Mekteb-i Hukuk'ta hocalık da etti.

1891’de Ertuğrul Gazi’nin hayatını destanlaştırdığı bir manzumesinden dolayı, II. Abdülhamit tarafından ödüllendirildi. Bir kalp krizi sonucu genç yaşta öldü. II. Mahmut Türbesi avlusuna gömüldü.

Şiir, eleştiri, tiyatro, mektup, sözlük, ders kitabı, çeviri alanlarında çok sayıda eser veren Muallim Nâci, edebiyat tarihimizde değeri yeterince anlaşılmamış büyük bir sanatçıdır.

ÖMER'İN ÇOCUKLUĞU

ÖMER'İN ÇOCUKLUĞU

-Sekiz yaşına kadar-

Bizim Ömer diyor ki:

Kıztaşı dört yol ağzından Sofular'a doğru inilirken İbni Melik Hazretleri'nin gömülü buldukları yüksek mezarlık sağda bırakılarak biraz daha gidilince yine sağda bir akar çeşmeye tesadüf olunur.

O civar ahalisini bunca zamandan beri sair uzak çeşmelere müracaata muhtaç etmediği için gururlanmış gibi ve sabırla durmakta olan bu çeşmenin hemen karşısında hayli uzun bir sokak görülür ki Nureddin Dergâhlarından birine ulaşır. Dergâhın sol yanına kıvrılarak orada incelen yoldan ilerleyecek adam, kendini uzunluğu ötekinden fazla olan Çelebi Sokağı'nda bulur. Bu sokağın sonundaki taş mektebin önünden sola dönülünce görülecek yokuş cadde, Saraçhanebaşı'na çıkar.

Bir gün o yokuştan iniyordum. En sevgili uzun hırkam arkamda idi. Bu hırkayı içinde, dışında dört cebi olduğu için pek severdim. Cepler yemiş ve ufak tefek oyuncak koyma-

ğa ne kadar iyi gelirdi! Diğer hırkalarım da ikiden çok cep bulunmazdı. Giyme sırası dört cepli hırkaya gelince yüzüm gülerdi. Yüreğimde o derece sevinç meydana çıkardı ki hemen ellerimle hırkamın göğsüme gelen iki yanını okşamağa ve “Oh! Oh!” diye diye odanın içinde oynayarak dönüp dolaşmağa başladım.

İne ine mektebin hizasına geldim. Bir iki adım daha atarak eve gitmek üzere Çelebi Sokağı'na saptım. Birdenbire karşıma kuyruğu kesik bir köpek çıktı. Havlayarak üzerime hücum etti. Beni mektebin duvarına sıkıştırdı. Göğsüme doğru pençelerini atmağa kalkıştı. Ben ağlayıp haykırmaya başladım. Bir taraftan da kendimi kurtarmağa çalışıyordum. Şaşırılmış idim. Kimden yardım isteyeyim? Sokakta köpek ile benden başka kimse yok. Caddeden geçen bulunmuyor.

Besbelli feryadım işitilmiş. Mektebin karşısındaki konağın alt katında bir pencereden iri bıyıklı bir ağa başı göründü. Bir yahut iki kere “Oşt!” dedi. Köpek benimle uğraşmakta devam ediyordu. Nasılsa bir aralık önünden savuşarak

kaçmağa yeltendim. Arkamdan yetişti. Omuzlarıma doğru sıçradığını hissettim. Feryadı artırdım. Bu hâli pencereden seyretmekte olana ağa lütfen bir kere daha “Oşt!” diye bağırdı. Hayvanın pençeleri sırtımdan sıyrılarak indi. Korkumdan dönüp arkama bakamıyordum. Sesim de kesilmiş idi. Hem ağlıyor, hem koşuyordum.

“Selâmeti buldum” diyecek kadar koşuktan sonra soluk soluğa denilecek bir hâlde durdum. Arkama baktım. Köpekten eser yok. Bir parça kendime geldim. Köpeğin bir şey yapıp yapmadığını anlamak için sağ elimi sevgili hırkamın ensesine doğru uzattım. Ense yok! Meğer köpek hırkamın yakasından tuttuğu gibi eteğine üç dört parmak kalıncaya kadar yırtmış imiş.

Hırkayı sırtımdan çıkardım. Bîçârenin hâline baktım. Gözlerimden yeniden yaş boşandı. Ne hazin manzara!.. Ne büyük umutsuzluk!

Hırka koltuğumun altında olduğu hâlde eve ulaştığım zaman ağlayışımın kalıntısı olarak içimi çekmekte idim. Annem beni o durumda görünce telâş ile:

- Sana ne oldu oğlum! Ne ağlıyorsun?

Hırkanı neye çıkardın? Vah vah! Nedir bakayım söyle!

diye üzüntüsünü göstermeye başladı. Hırkayı koltuğumun altından aldığı sırada dedim ki:

- Köşe başında kuyruksuz bir köpeğe rast geldim de... Üzerime atıldı.

Annem, daha çok üzölmüş görünerek beni kucakladı. İşte asıl o vakit ağlamağa başladım. Bir felâketzedeyi en çok, acısını paylaşan ağlatır.

Bu olay bana o köşe başını hiç unutturmaz.

Şu ağaya ne dersiniz? İnsaniyetli adam değil mi imiş? Susmadı... İnsaniyetsiz adam değil mi imiş? Yardıma koşmadı.

Behey ağa! Gözünün önünde bir köpek âciz bir çocuğu paralamağa çalışıyor. O köpeğin kuduz olmak ihtimali de var. Çocuk ağlıyor, feryat ediyor, yardım istiyor. Ortada zavallıyı kurtaracak kimse de yok. Sen pencereden "Oşt!" demekle yetiniyorsun. İnsan değil misin? Yüreğın köpek yüreğı midir? O senin gözünde belki köpek yavrusu kadar önemi olmayan çocuğun bir gün

olup da seni yargılayacağını düşünecek kadar da mı beynin yok?.. Korkma! İsmi bilsem de yazmam. Senin beni koruduğun kadar ben de seni koruyabilirim. Şurasını da söyleyeyim: Sen o zaman bana gerçekten insancasına bir yardımda bulunmuş olaydın ben seni şimdi böyle mi yazardım?

Bilmem bu kınayışında haksız mıyım?

Ah! İnsan böyle gafil olmasa da daima herkese iyilik etse ne kadar kazanacak!

Yine bir gün eve dönerken Saraçhanebaşı'ndan Kıztaşı'na giden sokakta birtakım yük hayvanlarına rast gelerek duvar dibine sığınmış idim. Yanımda kır sakallı bir kimse peyda oldu. Elimden tuttu. "Korkma oğlum!" diyerek vücudunu bana siper etti. Hayvanlar geçtikten sonra tebessüm ederek "Haydi şimdi git oğlum!" dedi.

İhtimal ki o zat vefat etmiştir, fakat iyiliği benim gönlümde yaşıyor.

Geri dönelim:

"Çeşmenin hemen karşısında" dediğim sokağa girilerek sol baştaki evin bahçe duvarı takip edilince iki katlı bir ev görülür ki kapısının önü basamak taşlarıyla epeyce yükseltilmişti.

Bugün üzerinde 70 numarası görülmekte olan bu evin vaktiyle içersine girilse alt ve üst katlarında dört oda ile iki sofa ve arka yanında yedi sekiz ayak merdiven ile çıkılır genişçe bir bahçe bulunduğu görülürdü.

Bundan bir müddet evvel o evde oturanlar şunlardan ibaret idi:

Baba: Ali.

Anne: Fatıma Zehra.

Büyük oğul: Mehmet.

Küçük oğul: Ömer.

İşte bu Ömer benim.

Babanın kırk altı yaşında iken ölümünde ben tahminen sekiz yaşında idim. Kıyafeti hâlâ gözümün önündedir: Orta boylu, geniş omuzlu, bünyesi güçlü, büyücek başlı, değirmi çehreli, kalınca kara kaşlı, elâ gözlü, irice kara bıyıklı, beyaz tenli, yüzü heybetli.

Başına giydiği büyük Tunus fesinin üzerine büyücek bir yemeni sarar. Geniş göğsünü güççe kaplayabilen kaytan ve sırma işlemeli çuha yelekteki düğmelerin hepsi hemen yaz kış çözükle bulunur. Yeleğin üzerindeki sade çuha saltanın kolları biraz

kısadır. İri, dolgun bilekler daima göze çarpar. Belinde en iyisinden zemini beyaz çiçekli bir Acem şalı görülür. Bunun sarı zeminli bir eşi de omuzunda yahut kolunda bulunur. Bunu çoğu zaman mendil yerine kullanır. Belindeki şalın içinde gizli olan mahfazalı, iri Corci Piryol saatin sırma örme işlemeli, ortası düğmeli kösteğini yeleşin üst kısmındaki düğmelerin birine iliştiriverir. Dizlerinden bir parça aşağı inmekte olan çuha şalvarın alt taraflarını beyaz ahışa tozlukları örtmüştür. Ayakları Galata işi, az üstlü zarif kırmızı yemenilere alışıktır.

Üzerinde bırakın eskiyi, rengi değişmiş bir şey bulunmaz. Pek yakışıklı, dolgun vücutlu bir Osmanlıdır. Bununla beraber şişman denilecek bir hâlde değildir. İstanbul'da doğmuş büyümüş, fakat kendisini bilmeyenler İstanbullu zannetmezler. Saraçhane halkından Ali Bey'i tanıyanlar henüz az değildir.

Ahlâkına dair birkaç söz söyleyeyim:

Terbiyeli bir İslâm ailesi içinde yetişmiş, iyi huylu bir adamın kalbi, duyguları nasıl olur? Babamın kalbi, duyguları da işte öyledir. Kimseye fenalık etmemiştir, fakat

pek çok kimselere iyilik etmiştir. Doğruluk, mertlik kendisine babası Ahmet Ağa'dan miras kalmıştır. Biraz katı görünür ama gereksiz yere öfkelenmez. Öfkesini harekete geçiren hususlar mutlaka İslâm terbiyesine, insanlığa yakışmayacak şeylerdir. Yüreği aile sevgisiyle dolu olmakla beraber hiçbir vakit şımartıcı davranışlarda bulunmadığından ev halkı, heybetinin etkisi altında bulunur. Bu etki dövme sövme gibi sebeplerle ortaya çıkmamıştır, kendisinin hâlinde tabii bir surette vücuda gelmiştir. Dünyada kimseye muhtaç olmamak kadar bahtiyarlık olamayacağına inandığından işleriyle uğraşmayı pek sever.

O evden başka bir de Saraçhanebaşı'nda ufak bir dükkâna sahiptir. Kendi dükkânında saraçlık eder. Sabahleyin erkenden dükkânına gider. Akşamüstü doğruca evine gelir. Ömründe içkili eğlenceye katılmamıştır. Günde bir iki lüle tütün içer. Ona da tutkun değildir. Hattâ bazı kere tütün kesesini dükkânda unuttur. Evde zaten tütün bulunmadığından o gece içmeyiverir.

Kazancı öyle bir iki ev daha idare edebilecek ölçüde olduğu hâlde büyücek

ömer'in çocukluğu

bir ev edinmek, hizmetçi tutmak, halayık almak gibi fikirlerde bulunmaz. “Bu evi kendim yaptırdım. Severim. Kalabalığımız yok. Bize yetip gidiyor. Dükkân da kendi malımız. Çalışıp kazanıyoruz. Güzel güzel geçiniyoruz. Cenab-ı Hakk’a şükrederim. Bize verdiği nimetlerin kadrini bilelim. İçimizde yabancı bulunmasın. Hizmetçi, halayık derdi çekilmez. Kendi işinizi kendiniz görün. Allah yardım eder. Merak etmeyin. Hizmetçili, halayıklı evlerde bu saadet bulunmaz.” der.

Evine o kadar güzel bakar ki, durumu bilen aileler gıpta ederler. “Keşke bizim de öyle bir babamız olsa!” derler. Her şeyin iyisinden satın almak merakı olduğundan evde her türlü ihtiyacın en iyisi bulduktan başka, biz çocukların arzu edebileceğimiz yemiş vesairenin türlü türlü de dolaplarda durur.

Pirinç, yağ gibi şeyleri daima toptan satın alır. Hattâ komşulardan bazılarının dikkatini çekmemek için bunları eve akşamdan sonra getirir. O küçük ev bir büyük mutluluk yuvası durumundadır. Orada insan hakikaten mutlu olur, fakat sahibinin rızasına aykırı davranışta bulunmamak şartıyla.

Meselâ kendisinin izni olmaksızın komşuya gitmek mümkün değildir.

Bu kişi, kendisine benzer konumdaki adamlarla karşılaştırılmayacak bir derecede dünya olaylarından haberdardır. Boş şeylerle ne uğraşır, ne de uğraşanları sever. Zamanını faydalı ve ciddî şeylere harcamak ister. Geceleri gerekmedikçe bir yere gitmek âdeti değildir. Bununla beraber bir yerde yangın olsa, o tarafta bildiği var ise, mesafe ne kadar uzak olursa olsun, derhal giyinir çıkar, imdada koşar. Bu hareket, yiğitler arasında öteden beri âdet imiş.

Hatırlıyorum, bir kış gecesi yatmış uyumuş idik. Bir aralık sokaktan bekçi geçti. Bilmem hangi tarafta yangın olduğunu haber veriyordu. Yatağın içinde gözlerimi açtım. Babamın acele ile giyinmekte olduğunu gördüm. Kardeşim de uyanmış idi. Annem diyordu ki:

- Çıkmasanız iyi olmaz mı? baksanıza pencerelere, kafeslere!

Babam cevap vermedi. Meğer o tarafta ahabından birinin evi var imiş. Pencereler, kafesler boydan boya kar ile örtülü idi. Ben korkmağa başladım. Kardeşim benden on

yaş kadar büyük olduğundan onun yüzünde pek de korku belirtisi görülüyordu. Babam annemin yaktığı mumlu feneri alarak aşağı indi. Biz evvelce ayağa kalkmış idik. Babam sokak kapısını kapadığı sırada biz annem ile beraber köşe penceresine koştuk. Annem camı açtı. Kafesi oynattı. Karın kabası döküldü. Babanın fener ile gitmekte olduğunu gördük. Peder dönmedikçe tekrar yatmak olur mu?

Aradan ne kadar vakit geçtiğini bilemiyorum. Döndü. Karşılıdık. Üstü başı kar içinde olduğu gibi bıyıkları da buz tutmuş idi. Kendisi o zaman gözüme pek heybetli göründü.

Çoğu zaman geceleri de dükkâna ilişkin işlerle uğraşırđı. Ahbabı bunu bildiklerinden pek nâdir gece ziyaretinde bulunurlardı.

Mahalledeki ahbabından Behçet Beyefendi –ki henüz hayattadır ve bizim için bir övünç aksenidir- bazı gecelerde babamla sohbet etmek üzere gelirdi.

Behçet Bey, edepli, zarif, hoşsohbet bir kimsedir. Babam, kendisini pek sever idi. Böyle kimselere “baba dostu” derler. Babaları ölmüş oğullar, onları garip ve tuhaf

bir duyguyla severler. Manevî amca tanılırlar.

Bizim bir de maddî amcamız var idi ki Bursa'da yerleşmiş idi. Ara sıra İstanbul'a gelir, bizde misafir olurdu. Babamın büyüğüdür.

Bir defa yine gelmiş idi. Bir gece –babamla birlikte mi yoksa yalnız mı pek iyi bilemiyorum- bir yere gitmesi gerekti. Amcam bana daima iltifat etmekle beraber akşamları geldikçe yemiş de getirdiğinden sevgisi gönlümde yer tutmuş idi. Bundan dolayı elimden geldiği kadar hizmetinde bulunmak isterdim. O gece mumlu feneri yakarak kendisinin kunduralarını çevirmek üzere merdivenin alt başına indim. Ben bu iş ile uğraşmakta iken o da odanın kapısından çıkmış imiş. Feneri çarpık tutmuş olmalıym ki birdenbire tutuştu. Hiç hatırıma gelmemiş olan bu tutuşma beni şaşırttı.

Amcam “At elinden oğlum, at!” diyerek yanıma koştu. Beni kucağına aldı. O yetişinceye kadar ben feneri fırlatmış idim. “Korkma arslanım, korkma!” diyordu. Yukarıdan bir şamdan tuttular. Benzim uçmuş imiş. Amcam yüzüme bakarak kahkaha derecesinde gülmeğe başladı. Çarpıntımı

gidermek için daha birçok sözler söyledi. Bir yandan da gülüyordu. Ben ise hizmet edeyim derken kabahat etmiş olduğumdan kendisinin yüzüne bakmağa bile cesaret edemiyordum. Beni kucağından indirmiş olaydı koş a koş a annemin yanına kaçağımda şüphe yok idi.

Amcamız Mehmet Tahir, görünüş bakımından babama benzer idi. Huy bakımından ise aralarında epey ayrılık var imiş. O biraz umursamaz olduğundan İstanbul'da birçok işe girip çıktıktan sonra Bursa'ya giderek orada kalmış. Burada bulunduğu sıralarda öteye beriye ettiği borçların çoğu, babam tarafından ödenir-miş. Babamın ise ölümünde birkaç bin kuruş alacağı bulunmakla beraber yalnız altmış kuruş kadar vereceği çıktı.

Vefat edeli bir hafta kadar olmuş idi. Bir sabah dülger kıyafetinde bir Hıristiyan evin kapısını çaliverdi. "Nedir?" denildi. Üzgün bir tavırla o kadar alacağı olduğunu söyledi. Derhal parasını vererek "Hakkını helâl et!" dediler. Adamcağızın gözleri doldu. Birkaç ay önce evin bahçe yanına bir oda eklendiği sırada rahmetlinin pek çok insanîyetini gördüğünü söyledi. "Helâl olsun!" diyerek

gitti. İyi adama herkes acır. Bahtiyar sayılmasın mı o insan ki ölümü dindaşı olmayanları da etkileyip üzer?

Birdenbire annemin gözlerinden yaş boşandı. Ağaeyim ile bende ise o vakitler her şeyden çok ağlamağa kabiliyet var idi. Bundan dolayı biz de o o anda annemiz ile hâldeş olduk. Yasımız yenilendi. Bir de annem “Ah benim yetim kalan evlâdım!” diye beni tutup bağrına basmasın mı? Bütün bütün bittim! İşte o zaman uçümüz birden öyle ağlaştık ki Cenab-ı Hak ile bizden başka herkesin gözünden gizli olan bu heyecan manzarası, elbette Allah’ın merhamet deryasını coşturmuştur. Evet, hiç şüphe etmem!

Niçin saklayayım? Şu satırları yazarken yine ağlıyorum. Belki de o zaman bu kadar ağlamamışımdır!

Ey ölümü ve hayatı yaratan! Hakikaten o hazin ağlayışlarımıza mı merhamet ettin de bizi sonradan da bunca nimetlerine lââyık gördün? Bizim senin yüce dergâhında kabul göreceğimiz var? İstersen yaparsın: hikmetinin gereği olmak üzere babasını elinden aldığı çaresiz bir yetimi ölünceye kadar, hattâ öldükten sonra da mutlu etmek

için kabulünün coşmasına lâayık olacak şekilde ağlatırsın! Sana bağlanışın en büyük yolu yine senin büyük gücüne karşı gösterilen büyük güçsüzlük imiş!.. Otuz senedir, güvenimin dayanağı bu noktadır. Diyorlar ki: Bir damla gözyaşı, sonsuz mutluluğun sebebi olabilir.

Babamın annesi benim doğumumdan bir ay kadar önce vefat etmiş. Yaşarken kullanmış olduğu beyazlı mavili alaca bir asâ evin altında bir köşede dayalı dururdu. Ben bunu bazı kere “Kadın ninemin değneği!” diye oradan alarak omuzlar, askercesine oynardım.

Bir gün mahalle çocuklarından Nail'i annesi bizim eve getirmiş idi. Kadınlar konuşmağa başladılar. Benden büyücek olan Nail ile biz de kadın ninemin değneğini yerinden aldıktan sonra bahçeye çıktık. Bilmem nasıl olmuş. Aramızda bir çekişme ortaya çıkmış. Ben Nail'in başına bir asâ indirmişim. Çocuk ellerini başına götürdü. Ağlayarak feryat etmeğe başladı. Bana bir korku geldi. Asâyı elimden bırakıverdim. Şaşkın şaşkın bakmakta iken annelerin bahçe merdiveninden çıkmakta olduklarını gördüm. Bütün bütün korktum. Nail'in

alnından kan akmakta idi. Annesi meraklandı. Dargın dargın yüzüme baktı. “Ah! Ah!” diyerek oğlunun başından fesini çıkardı. Bir de baktık ki asânın indiği yer yumurta gibi şişmiş. Anlamalı kadın ninemin değneğindeki dehşeti! Kızılıcık sopası mı imiş, ne imiş!.. Annem beni iyice azarladıktan sonra şiddetle kolumdan tutarak aşağı doğru çekti götürdü. Galiba kulağımı da çekti. Ben de ağlamağa başladım. Biz ileride. Annesiyle Nail geride. Anneler söylenir. Biz ağlarız. Öyle bir alay ile merdivenden aşağı indik.

Ertesi gün asâyı aradım. Yerinde bulamadım. Anneme sormak işime gelmezdi. “Yine kimin başını yaracaksın?” diye çıkışacağını biliyordum. Birkaç gün merakta kaldım. Nihayet asânın kırılıp ateşe atılmış olduğunu öğrendim. Öyle bir yâdigâr bu suretle ateşe odun oldu. Ben de ibret aldım. Bir daha öyle hâllerde bulunmadım.

O bahçede bir de kabir vardır. Bunun sahibini oraya kendi elimle gömdüm. Sahibi bir ispinoz kuşçağızıdır ki bir müddet kafeste beslemiş idim. Pek sevimli idi. Bir gün kafesin içinde tüylerini kabartmakta olduğunu gördüm. Ertesi sabah bîçâreyi

cansız buldum. Büyük bir üzüntüyle alıp bahçeye götürdüm. Gömdükten sonra baş ucuna bir de işaret yerleştirdim.

Babamın koç, koyun beslemek merakı olduğundan duvarları baştan başa hoş asmalarla süslü olduğu hâlde yerde bir kiraz ağacıyla iki yahut üç vişne fidanından başka bir şey bulunmayan bahçeye mevsiminde arpa ekerdi. Bir gün yalnızca bahçeye çıktım. Ekilen arpa bir karıştan çok büyümüş, yere güzellik vermiş idi. Gözleyip dururken aşağıdan ağabeyimin sesini işittim. Diyordu ki:

- Ömer! Bak bu keçi yavrusuna! Ne kadar güzel!

Ben:

- Gerçek mi ağabey?

diye heves gösterdim. Merdivenden aceleyle inmeğe başladım. O aralık ağabeyim kucağında parlak siyah tüylü bir oğlak olduğu hâlde görünerek:

- İşte! İnme! İşte getiriyorum.

dedi. Bende ne sevinç!

Biraderle şu sözleri söyleştik:

- Bunu nerede buldun ağabey?

- Varna'dan dayım yollamış. Bir tavukçu dükkâna getirdi. Babam da bana "Al şunu eve götürüver" dedi.

- Bana mı yollamış?

- Sana ya! Ben oğlağı ne yapayım?

- Kuzum ağabeyciğim, benim kucağıma ver!

- Sen kaldıramazsın.

Birader son cümleyi söyler söylemez oğlağı arpanın içine doğru salıverdi. Ben hemen koştum. Sevmeğe başladım. Yavrucak pek az otladıktan sonra yeşilliğın içinde yan üstüne yatıverdi. Yorulmuş mu yoksa orası zevkine mi gitti anlayamadım. Oğlak kadar tez canlı yaratık pek az bulunur. Duruşu, bakışı bir hoşuma gitti ki tarif edemem. Hemen ben de yanına yatarak tekrar okşamağa başladım. Bu masumca manzara göz önünden gider şeylerden midir? O şirin hayvancağız bana nice günler arkadaş oldu.

Babam her sene bize bir yahut iki kuzu alırdı. Bunları biraderle kendimize alıştırır,

arkamız sıra gezdirirdik. Hiçbir kuzuyu o oğlak kadar sevdiğimi bilmiyorum.

Fındık adında bir de kedim var idi. Kuyruğu, kulakları kesik, karalı beyazlı, boynu kırmızı kurdeleli tuhaf bir şey olduğundan pek sever idim. Fakat oğlağa sevgim, onu da bastırmış idi.

Yine bahçede geçen olaylardandır ki, bir gün ağabeyim üzümleri olmağa başlamış olan asmaların birine merdiven dayamış, üzerine çıkmış idi. Onu görünce ben de heveslenerek yavaş yavaş tırmanmağa başladım. Ağabeyim üzüm koparmakla meşgul olduğu sırada ben merdivenin ikinci veya üçüncü basamağından aşağı tekerleniverdim. Alnım büyücek bir taşta rast geldi. Ettiğim feryadı işiten ağabeyim hemen yetişerek beni kaldırdı. “Anne! Ömer alnını yardı!” diye haykırarak beni vâlideye götürdü. Kan burnumun ucundan akmakta idi. Vâlide pek ziyade telâş etti. Ağabeyime bir hayli söz söyledi. Alnımı sardıktan sonra beni de minderin üzerine yatırarak üstümü örttü. Uyumuşum. Uyandığım vakit babamı başımın ucunda buldum. Yaralı Ömer’in öyle yatışı kendisinin kalbini yumuşatmış olmalı. Hâlâ o yaranın eseri sağ kaşımın üzerinde bellidir.

ömer'in çocukluğu

Bahçenin bir köşesindeki kümeste Varna'dan gelmiş yahut babam tarafından alınmış hindi, tavuk, ördek eksik olmazdı. Bir aralık kümesin sâkinleri üç ördekten ibaret kalmış idi. Bunları bazen gezinsinler diye salıverirdik. Bîçâreler bir gün yine gezinirlerken kaybolmuşlar. Her taraf arandı. Nereye gittikleri anlaşılamadı. O gün de nasılsa bahçe duvarının bir kısmı yıkılmış imiş. Akşamüstü babam dönünce duvarın yıkıldığı, ördeklerin de kaybolduğu kendisine haber verildi. Derhal bahçeye çıktı. Arkası sıra biraderle biz de çıktık. Babam duvar yıkıntısını gözden geçirirken “vığır vığır” gibi bir ses işitildi. Dikkat ettik. Ördekleri taşların altında gördük. Babam hemen üzerlerinden taşları öte tarafa atmağa başladı. Birader ile ben de elimizden geldiği kadar yardım ettik. Ördeklere hiçbir şey olmamış idi. Üçünü de sâlimen çıkardık. Yanlarına, üzerlerine düşmüş olan taşlar bunlar için mahsus yapılmış gibi bir kovuk teşkil etmiş idi. Babam dedi ki:

- Sübhan Allah! Bakınız, Allah'ın öldürmediği ölmüyor. Üstüne duvar yıkılsa da ölmüyor. Demek ki bunların hiçbir

taraflarına taş dokunmamış! Allah Allah!

Hâlâ o geometriye hayranım.

Komşularımızın içinde benden bir buçuk iki yaş kadar büyük bir Makbule Hanım var idi ki ara sıra bizim eve gelirdi. Birlikte oynar, eğlenirdik. Ekseriya beni gerek bina, gerek bahçe bakımından bizimkinden hayli büyük olan kendi evine davet ederdi. Ben annem beraber bulunmadıkça mümkün değil gitmezdim. Bir defa annem ile birlikte gitmiş idik. Biz Makbule ile bahçeye indik. Oyuna dalmışız. Hayli vakit geçmiş. Annem “Yabancı yer değil ya, varsın kız kardeşiyle biraz daha oynasın!” diye beni bırakmış, dönmüş. Bir aralık, bilmem kim söyledi. Annemin eve gittiği kulağıma değdi. Artık bir dakika bile durmadım. Makbule ile annesinin beni alıkoymak için söyledikleri sözlere bakamayarak hemen döndüm.

Başka bir görüşmelerinde Makbule'nin annesi anneme demiş ki:

- Canım hanım! Bu çocuğa tembih mi ediyorsunuz? Bir türlü durduramadık. Makbule'm de kendisini ne kadar sever! Aramızda teklif mi var? Bizim ev sizin.

Annem şu cevabı vermiş:

- Eksik olmayınız. Biz sizi belki akrabadan ileri tutarız. Ben Ömer'e daima gidip hanım kızımızla oynamasını teklif ederim. Hiç "Gitme" diye tembih eder miyim?.. Ne bileyim işte o da öyle bir çocuk! Her zaman dizimin dibinde bulunmak ister. Kusurunu affediniz. Bir parça vahşidir hanım teyzesi!

Bizim Topkapı semtinde hakiki teyzelerimiz de var idi. Servet sahibi idiler. Babam hayatta iken bize pek çok ikram ederlerdi. Onların evinde bile annesiz kalacak olsam ürkerdim. "Bana bir şey derlerse!" endişesiyle acı çekerdim. Halbuki kendilerinden babamın ölümüne kadar olağanüstü denecek ölçülerde yumuşaklıktan başka bir şey görmedim.

Demek ki ben kendi evimde oturmak, az bile olsa kimseye yâr olmamak istiyormuşum. "Benim varlığımdan şikâyet eden bulunmasın!" diyormuşum.

Şimdi de bu hâl bende fazlasıyla mevcuttur.

Pek teklifsiz olmadığım bir arkadaşın evinde misafir olmak istemem.

Bu hâlin birçok çeşitleri de vardır. Bir örnek sunacağım:

“Kiracı” denilen kimselerin kiraladıkları evleri ne kadar kayıtsız bir şekilde kullandıkları meşhurdur. Kiraya verilmiş evi olanlar işin iyisini bilirler. Halbuki ben kiracı bulunduğum vakit daha çok dikkatli davranmağa mecbur olurum. Yaradılışım beni buna zorlar. “Ev sahibi benden şikâyetçi değil, müteşekkir olmalı!” düşünceimde ısrarlıyım. Elimden geldiği kadar bu sonuca ulaşmaya farz edin ki çalışmayacak olsam huzursuz olacağım şüphesizdir. Vicdanımın rahat olmasını sağlamak için çalışmayayım mı? Aslında kendim için çalışıyorum, demek olur.

Bu örnek, belki soğuk görünür. Hoş görülsün. Bu eseri bir kira evinde otururken yazdığım için birdenbire hatırıma o geldi. Maksadım şikâyet değil. Elhamdülillâh kendi evimiz de var. Olmasa da ne sakıncası var? İnsanda yürek olmalı!

Makbule pek hoş bir kız idi. Yahut bana öyle görünürdü. Zaten iş görünüştedir. Hakikati –çocuklar şöyle dursun- çoğu zaman babaları bile göremezler.

Bir baba oğlunu seve seve büyütür. Bin belâsını çekmiştir. Oğul “istediğini yapar” denilecek dereceye gelince babasını beğen-

mez olur. Yalnız beğenmemekle de yetinmez. Belki de babasına isyan eder. Belki de onu helâk döşeğine düşürür. İşte vaktiyle oğlunu canı gibi sevmiş olan o babaya o zaman can düşmanının kim olduğunu sormalı. Göstermeğe gücü kalmış ise kimi gösterir?

- Oğlunu!

Düşkün baba! Lânetli oğul!

Makbule'yi seviyormuşum. Şimdi bile hatırıma garip bir etkilenişle beraber gelir. Vefat edeli epey zaman oldu. En çok mahmur gözleri hayâlimde yaşamaktadır. Bizi birlikte mektebe başlattılar. Mektebimiz bugün de açıktır. Saraçhanebaşı'ndan Haffafhane Caddesi'ne sapmayarak Fatih'e doğru gitmeli. Yıkık Deve Hanı'na yakın solda bir taş mektep görülür. İşte o! Ona "Feyziye Mektebi" derler imiş. Ben orada Kur'ân'ı hatmettim. Babam ile ağabeyim de orada okumuşlar. Babamın, ağabeyimin, benim mektepte okuduğumuz yazma Mushaf-ı Şerîf hâlâ yanımızda korunmaktadır.

Yine komşularımızdan benden az küçük bir de Cevriye var idi. Onu sevmezdim.

Evde bana mahsus olan ufak bir dolabın içinde yemişlerim dururdu. Onda bazen şekerle dolu bildik şekerli bardaklarından da bulunurdu. Bir gün ben mektepte iken Cevriye gelmiş, dolabı karıştırmış. Bulduğu bir bardağı giderken almış. Mektepten dönüşümde bardağın ne olduğunu sordum. Annem dolabı inceledikten sonra “Bilmem oğlum!” cevabını verdi. Kırıldım. “Cevriye gelmiş idi. Çocuk bu ya, belki o almıştır” dedi. Kırgınlığım çoğaldı.

Meğer bîçâre kızcağız yolda giderken bardağı düşürmüş, kırmış imiş. Yanında bulunan annesi, teessüf etmiş. Bardağın ödenmesine karar vermiş. Bir gün geldiler. Öyle bir bardak getirdiler. Ertesi gün biz de annemle onların evine gittik. Varır varmaz annem bana dedi ki:

- Öp hanım ninenin elini! Suçunu bağışlasın!

Öptüm. Bunun bir tarziye olduğunu sonradan anladım. Meğer bardağı getirdikleri zaman ben Cevriye’yi görünce:

- Dolabı kim karıştırdı bakayım!

diye çıkışmış imişim. Bu özür dileme onun için imiş.

Zannederim ki Cevriye'nin yerinde Makbule bulunsaydı bir şey diyemezdim.

Cevriye'nin babası Asâkir-i Şâhâne kolağalarından Halil Efendi bir gece babamla görüşmeğe gelmiş idi. Ben o günlerde sülüs yazısı karalamağa başlamış idim. Efendi bana iltifat etti. Yazdığım karalamalara baktı. Pek beğendi! Gülümseyerek dedi ki:

- Getir, sana ben de bir satır yazı yazayım. Bakalım hangimiz daha iyi yazıyoruz. Bey baban söylesin.

Hiç unutmam: Kendisine hokka, kalem ile beraber bir tabaka sarı kâğıt takdim ettim. Şu satırı yazdı:

- Yâ haliyye'l-bâli kad belbelet bi'l-bilbâli bâli. "Ey gönlü boş olan kişi, gönlümü büyük bir sıkıntı işgal etti."

Bunu benim okuyamayacağımı bildiği için birkaç kere de okudu. Seslendirmesindeki âhenk pek hoşuma gitti. İhtimal ki ömrümde birinci defa olarak işittiğim mısra budur.

O kâğıdı çok zaman sakladım. Teessüf ederim ki sonraları yitirdim.

Sabahları bizi kalfa alır, mektebe götürürdü. Boynumdaki süslü cüz kesesine baktıkça sevinirdim. Mektep, bilhassa hoca efendi gözümün önüne geldikçe keyfim kaçardı. Pek korkardım. Nasıl korkmıyorum? Hoca efendinin önünde ileriye doğru uzatılmış olan iki üç arşın uzunluğundaki sopalar, başı ucunda asılı olan kayışlı falakalar dehşetli idi. Bu falakaların bir de zincirlisi var idi!

Hoca efendi beni yaklaşık üç sene içinde iki defa falakaya koşturdu. Ayaklarıma üçer değnek vurdu. Vurduğu yerde gül bittiğini görmedim. Fakat hiç şüphe etmem ki utanç ve acıdan çehrem gül renkli olmuşur.

İstediğim vakit Kıztaşı helvacısından para vermeksizin şekerli leblebi, kestane vesaire alırdım. O zaman dükkânın sahibi Salih Ağa nâmında bir adam idi. Tebessüm ederek bana istediğim şeyi verirdi. Babam kendisine tembih etmiş imiş. İftihar ederdim.

Bir gün her neden ise mektebe gitmedim. Ertesi gün gitmek mümkün mü? Korku bırakmıyor. Hoca efendi “Dün nerede idin?” derse ne cevap vereyim? Yine gitmeyece-

ğim. Gidemeyeceğim. Annem bu durumumu babama söylemiş. Sabahleyin babam dedi ki:

- Haydi bakayım! Keseni boynuna tak. Bugün seni mektebe ben götüreceğim.

Ne denir? Hemen hazırlandım. Bir taraftan da babamdan korkmağa başladım. Çünkü birkaç gün önce akşamüstü dükkândan dönüşünde yukarıda tarif ettiğim çeşmenin karşısındaki köşe başını dolaştığı sırada ben kendisini köşe penceresinden gördüğüm gibi hızla aşağı inerek sokakta karşılaşmış:

- Baba! Bana ne getirdin?

dediğimde beni şiddetlice bir surette azarlamış ve kapıdan girince bir daha öyle yaparsam döveceğini söylemiş idi.

Beni bu harekete sevk eden ne idi bilmem. O zamana kadar öyle bir şey yaptığım yok idi.

Babamın yanı sıra korku ile umut arasında değil, iki korku arasında yürümeğe başladım. Acaba beni götürüp de falakaya mı koşturacak! Ya kendisi de döverse!...

Mektebin bulunduğu sokağa girdik.

Bütün bütün yüreğim titremeğe başladı. Babam hiçbir şey söylemiyordu. Kapıya sekiz on adım kalınca birdenbire dedi ki:

- Şimdi seni hoca efendinin eline vereceğim.

Ben ağlarcasına merhamet isteyen bir tavır ve hazin bir ses ile dedim ki:

- Bana yazık değil mi babacığım!

Dikkatle yüzüme baktı. Hemen eğildi. Ömer'ini kucağına alıverdi. Kapının parmaklığını açarken yine dikkatle yüzüme bakarak dedi ki:

- Korkma oğlum! Ben seni dövdürmem.

Hoca efendi bizi görünce:

- Buyurun Ali Bey!

diye güler yüz gösterdi.

Hoca efendi ayağa kalkmaktan eza duyacak derecede hastalıklı idi. Zannederim ki çocukları mektepten saat on biri geçmesizin bırakmamasının sebeplerinden biri de kendisinin bu hâli idi.

Babam beni kucağından indirdi. Hoca efendinin elini öptükten sonra yerime gittim, minderime oturdum.

Hoca efendi babamı yanına aldı. Koca öğrencisiyle tebessüm ederek konuşmağa başladı. Ben keseyi boynumdan çıkardım. Dersimi açtım ama gözlerim onlardan ayrılmak istemiyordu. Babamın önceden verdiği söz ile hoca efendinin o zamana kadar görmediğim tebessümünden teselli bulmakla beraber pek de emin olamamakta idim.

Babam biraz oturduktan sonra kalktı, gitti. Bende korku yenilendi. Artık hoca efendiye doğru bakamıyordum. Hele o müthiş günü selâmetle geçirdim. Akşam-üstü eve büyük bir sevinç ile döndüm.

Sonra babam benim kendisinden ne surette istirham ettiğimi anneme aktararak demiş ki:

- Bana yazık değil mi babacığım! deyince yüreğim yandı. Az kaldı çocuk gibi ağlamaya başlayacak idim.

Şimdi mektebin önünden geçtikçe üzümlüşüm tazelenir. O sopalar, o falakalar ne idi!

Bundan bir hayli zaman evvel yine oradan geçiyorum. Yeşil sarıklı bir efendi mektebin

kapısından girmek üzere idi. Yüzüne bakınca belki yirmi seneden beri kendisini görmemiş olduğum hâlde hocamızın oğlu Efendi olduğunu tanıdım. Bize hüsn-i hat (güzel yazı) öğretirdi. O bana doğru bakmadı. Bakmış olsa da tanıyamazdı. Mektebe girerek kendisiyle biraz konuşmak hatırıma geldi. Kapıya doğru bir iki adım attım. Yine tereddüt ettim. Kendi kendime:

- Bir mektep sohbet evi olamaz. Haydi birkaç dakika için oluversin diyelim. Kendisine ne söz bulup da söyleyeceğim? “Ben falanın oğluyum. Mektebinizin pederiniz zamanında yetiştirmeğe çalıştığı çocuklardanım. Hey gidi zamanlar!” diye lakırdıya başlamak elbette soğuk düşer. “Pek güzel. Nasılsınız bakalım? Ne memuriyette bulunuyorsunuz?” derse “Çok şükür, iyiyiz”den sonrasını getirebilir miyim? Kendisine görüşme vesilesi olmak üzere bir hediyeye takdim etmeliyim ki sıkılmayayım.

dedim. Yolumda devam ettim.

Zannederim ki mektebimiz bir hayli zamandan beri başka hâle girmiştir. Bizim vaktimizde müthiş idi. Falakaya koşulan büyük çocukların tabanlarına şiddetli

değnekler indikçe bizimkiler için titrememek imkânda değil idi.

Bir defa ağabeyime bu hâlden şikâyet ettim. Korkmakta olduğumu söyledim. Bana biraz teselli verdikten sonra gülerek dedi ki:

- Onun kolayını bizim amca bulmuş. O da on yedi, on sekiz yaşına kadar bu mektebe devam etmiş. Sen bizim amcanın hikâyesini biliyor musun? Pek kurnazdır pek! O bizim peder gibi temkinli değildir. İşte bunun için bir yerde oturmuyorlar ya! Bak sana o hikâyeyi söyleyeyim.

Ağabeyim böyle dedikten sonra bir kere kahkaha ile güldü. Ben ne söyleyecek diye dikkatle yüzüne bakmağa başladım. Dedi ki:

- Hoca efendinin başı ucundaki kayışlı falakayı bilirsin ya! İşte bizim amca bir gün onu koparmış, kaçmış. Amma bak nasıl yapmış: Hoca efendi abdest almağa gideceği vakit evvelâ önündeki sıranın üzerine bir mendil yayar. Ondan sonra başından kavuğunu çıkarır. Onun üstüne kor. Sade takye ile gider. Bir gün yine böyle kavuğunu çıkarmış, oraya koymuş, abdest

almağa çıkmış. Bizim amca hemen koşmuş, evvelce hazırladığı bir kuşu kavuğun altına koyuvermiş. Yine gitmiş, yerine oturmuş, güya dersine çalışmağa başlamış. Hoca efendi gelmiş, başına giymek için kavuğunu yerinden kaldırır kaldırmaz içindeki kuş pır diye uçmuş. Hoca efendinin pek ziyade canı sıkılmış. “Bunu kim yaptı?” diye çocuklara sormuş. Bizim amcayı gülmekte olduğu hâlde göstermişler. “Yine mi Tahir? Getirin, yıkın!” demiş. Büyük çocuklardan birkaçı kendisini yakalamışlar. Hoca efendinin huzuruna getirmişler. “Aman hoca efendi! Ben yapmadım! Günahıma girmeyiniz!” diye yalandan yalvarmağa başlamış. Hoca efendi dinler mi? Durmadan “Yıkın!” der imiş. Gittikçe kızgınlığı artmış. Nihayet bunu yıkmışlar. O kayışlı falakaya koşmuşlar. Seyret şimdi bizim amcanın kurnazlığını! Meğer başına geleceği önceden biliyormuş. Kayışı keserek bal mumu yahut çam sakızı gibi bir şey ile yapıştırmış imiş. Ayaklarını sarstığı gibi kayış kopuvermiş. Gözünün önüne getir: Mektebin kapısı falaka değnek yerine ne kadar yakındır! Oradan bir kere fırlamış.

Falakanın iki ucu tutanların ellerinde kalakalmış. Kapıdan yıldırım gibi çıktığını görmüşler. Tahir'i bir daha bulabilirsen bul!

Ben bizim amcanın şu maharetine hayran oldum. Ağabeyim yorum yapar gibi dedi ki:

- İşte öteki zincirli falaka galiba bu olaydan sonra meydana çıkmış.

Ağabeyim beni bazen fazlaca hoş tutardı. Söyleşir, gülüşürdük. Güleştığımız bile olurdu. Bir gece pederin yanında oturmadık. Başka bir odada söyleşmeğe başladık. Benim hatırıma amcamın vak'ası geldi. Dedim ki:

- Ağabey! Amcamın hikâyesini bana bir daha söyleyen ne olur?

Gülerek dedi ki:

- Bir hikâye kaç kere söylenir? Bir kere söyledim ya! Elverir. Bizde hikâye bir değil. Başkaları da bulunur.

Ben başkasına da razı oldum. Şöylece söyledi:

- Hoca efendinin yanındaki pencereden bakılsa karşısında uzun bir sokak, bu

ömer'in çocukluğu

sokağın bitimine yakın sol tarafta da boş bir arsa görülür. Hoca efendinin evi bu arsaya nâzır olduğundan oraya süprüntü döküldüğünü istemez. Mektepte yerinde otururken ara sıra başını çevirerek oraya doğru bakar. Bir gün yine böyle baktığı esnada birisinin küfe ile oraya süprüntü dökmeğe geldiğini görür. Derhal iki üç büyük çocuk gönderir. Herifi getirtir. Bîçâre, bir doğramacı kalfası imiş. Hoca efendi buna birçok darıldıktan sonra getirenlere yıkılmasını emretti. Başka bir iki çocuk da hemen falakayı indirdiler. Getirenler küfe sahibinin kollarından tuttular. Herif işin fenalaşacağını anladı. Kendi dilince yalvarmağa başladı. Hem boynunu bir tarafa eğerek hem hoca efendinin yüzüne bakarak:

- Aman ağa, kölen olam!

diyordu. İnsanın hem güleceği hem acıyacağı gelirdi. Bir daha oraya süprüntü dökmeyeceğine beş on kere yemin etti. Tövbeler yine başka. Kötek yemekten böyle kurtulabildi. Küfesi arsada kalmış idi. Hoca efendi:

- Bunu götürün. Döktüğü süprüntüyü

yine küfesine doldurun. Oradan def edin.

tembihiyle herifi yine önceki çocuklara teslim edip gönderdi.

Bunların başı ve en tuhafı Bey idi. O söz söylerken karşısında bulunan için gülmemek mümkün olmazdı.

Dönüşlerinde beye:

- Nasıl oldu?

diye usûl ile sorduk. Arsada ne kadar süprüntü var ise hepsini herifin küfesine doldurttuğunu, birkaç kere de şişman Efendi'yi küfenin üzerine bindirip iyice çığnettğini, hele kendisini mektebe getirirlerken herifin bunlara ne yolda yalvardığını öyle bir nakletti ki kahkahamızı bir türlü tutamadık. Öteden değnek patırtısıyla karışık şöyle bir ses geldi:

- Mehmet, şimdi ha!

Meğher hoca efendi bize dikkat ediyormuş. Bu korkunç ünleyişin üzerine ne gülme kaldı, ne bir şey. Hemen başlanımızı eğdik, derslerimize çalışmağa başladık. Az kaldı bir belâya çatacak idik.

Birader hikâyeyi bitirdikten sonra dedi ki.

- Ben orada neler çektim! Sen yine kolay zamana rast geldin. Şükret kardeşim!.. Hoca efendi bana derslerini öğretmem için birtakım acemi çocukları gönderirdi. “Öğretmem” diyemezsin. Ben bunlardan usanmış olduğumdan işin kolayına bakardım. Yetenekli bir çocuğu çağırır, onu okutmakla uğraşırdım. Hoca efendi burasını sezerdi. O çocuğu dersini vermek için kendi huzuruna çağırırdı. Bana yine bir acemi çocuk gönderirdi. Der idi ki:

- Dersini öğret de onunla beraber sen de buraya gel!

Burası beni bitirirdi. Bilir misin? Dersini öğrenmek ihtimali olmayan öyle bir çocukla hoca efendinin huzuruna gitmek tehlikelidir.

- Niçin öğrenmedin?

diye onu dövmez.

- Niçin öğretmedin?

diye seni döver. Çocuğun dersi de ne? Bir yahut iki kelime. Meselâ “ve ce’alnâ”. Elinde cüz de yok. “Ve ce’alnâ”nın iki tarafına iki bal mumu yapıştırılmış. Bir ağızdan:

- Vav üstün ve. Cim üstün ce.

Kaç kere tekrar eder! Bir de çocuğa:

- Yalnız sen oku bakalım!

dersin. Başlar:

- Vav üstün ve.

İşte o kadar. Alt tarafı yok. Bazı kere onu da unuttur.

- Vav üstün ve yerine:

- Başı ne?

der. Şimdi ne yaparsın? Böyle birçok uğraşılır. Hâsılı: Çocuk dersi öğrenemez. Hoca efendi de:

- Getir onu buraya.

diye emreder.

Ben dedim ki:

- Hoca efendi bunun için seni hiç dövdü mü ağabey?

Birader sözünde şöyle devam etti:

- Kaç kere!.. Huzuruna öyle öğrenci götürmenin usûlü vardır. Gidince öğrenci oturur. Cüzünü yahut yaprağını hoca efendinin önündeki sıranın üzerine kor.

Kalfa da onun yanı başına gayet tetik bir surette diz çöker. Çünkü öğrenci yanıldıkça mutlaka değnek kalfanın omuzuna iner. Dediğim gibi gayet tetik durmalı. Hemen değnek inerken fırlayıp kaçmalı. Başka türlü hiç kurtuluş yoktur. Kaçarken insanın ayakları oraya uzatılmış olan sopalara ilişirse tekerlenmek de vardır. O vakit değnek omuza değil, sırtta iner. Herhâlde değnek yemeden kaçmak mümkün değildir.

Bu sırada birader biraz öfkelenir gibi görünerek dedi ki:

- Bu nasıl şey Allah aşkına! Biz buraya okumağa mı geliyoruz, yoksa dayak yemeğe mi? Yâ Rabbî, sen bilirsin!

Bu sözler beni mektepten soğutmakta idi. Sabahleyin kalfa evin kapısının çalınca yüreğim oynamağa başlardı. Sonraları biraderin dediği hâller benim başıma da geldi. Fakat nispeten hafif idi.

Birader sözünü şu fıkra ile tamamladı:

- Tahammül olunacak şey değil. Pedere şikâyet ettim. Artık öyle çocuk okutamayacağımı söyledim. Peder bir gün gitmiş, dediğimi hoca efendiye söylemiş, mümkün

ise bu hizmeten affolunmamı rica etmiş.
Hoca efendi demiş ki:

- Biz ona kendi istifadesi için öğrenci veriyoruz. Şikâyet mi ediyor? Okuttukça zihni açılır, teşekkür etsin!

Ne tuhaf cevap! Yüz elli kere “vav üstün ve” demekle, haksız yere değnek yemekle zihin mi açılmış?

Birader bana okuyup yazmak bakımından pek çok yardımda bulundu. Kardeşliğe bir de öğretmek hakkını ilâve eyledi. Parmaklarımı özenle düzeltir, kalem nasıl tutulmak gerekeceğini güzel güzel tarif ederdi. Mektubimizde bizim gibi çocuklara kesinlikle Türkçe ders verilmezdi. Kur’ân-ı Kerîm’i hatmetmiş olduğum hâlde mektepte Türkçe bir kelime bile okumamış idim! Hâlbuki birader bana evde “ilmihâl” ve “Birgivî Risâlesi” okuturdu. Bir parça Türkçe okumağa o sayede alışmış idim.

Bir aralık evde elime Türkçe basma bir kitap geçti. İbrahim Edhem (Kuddise sırruh) ile oğlunun hikâyesini şâmil idi. Hatırımında kalan özeti şudur:

-Adı geçen İbrahim Edhem, Allah’ın ilha-

mı ile Belh padişahlığını terk ederek ve derviş kıyafetine girerek Mekke-i Mükerreme'ye gitmiş, Kâbe yakınına yerleşmiş. Belh'ten ayrıldığı vakit pek küçük bir oğlu var imiş. Büyüyünce annesine babasını sormağa başlamış. Annesi onun Belh'ten nasıl çıktığını hikâye ettikten sonra şimdi Mekke'de bulunduğunu haber almakta olduğunu söylemiş. Çocuk babasını görmek arzusuyla kalkmış, Mekke'ye gitmiş. Orada birtakım dervişler görmüş. Babasının nerede olduğunu sormuş.

- Şu tarafa doğru gitti. Belki şimdi gelir.

demişler. Biraz sonra o taraftan arkasına bir yük odun yüklenmiş bir dervişin gelmekte olduğu görülmüş. Beriki dervişler çocuğa:

- İşte aradığın geliyor!

demişler. Çocuk koşarak babasını karşılamış. O da oğlunu tanımış. Birbirlerine sarılmışlar. Öpüşmüşler, ağlaşmışlar.

Bu hikâyenin içinde İbrahim Edhem ile oğlu taraflarından birbirlerine sesleniş biçiminde yazılmış şiirler de var idi. İbrahim Edhem lisanından söylenen parçadan

yalnız şu beyit hatırımda kalmış:

Beni dervişlere sordun

Ne yerde olduğum bildin

Oğlu tarafından yazılan parçadan ise
galiba dört mısradada bir tekrar etmekte olan:

Odun çeken babacığım!

mısraından başka bir şey hatırlayamı-
yorum.

Bu hüzünlü olay beni son derece
etkilemiş idi. şimdi daha çok etkiliyor. Bir
aralık o mısraı dilime dolamış idim. Hattâ
babam bazen:

- Nasıl oğlum? Söyle bakayım!

der, bana:

- Odun çeken babacığım!

dedirir. Haz duyardı.

Sonra nerede kaldığını bilmediğim ve
şimdiye kadar başka bir nüshasını
görmediğim bu kitapta Muhammed bin
el-Halife Hazretlerine dair başka bir hikâye
daha vardı. Bunun neden ibaret olduğunu
hemen tamamen unutmuşum. Galiba
savaşa ilişkindi.

Ara sıra beni babam da okuturdu. Bir gece:

- Mushaf-ı Şerîf'i al da buraya getir.

dedi. Aldım. Öpüp başıma koyduktan sonra mahfazasından çıkardım, yanına götürdüm. Kendisi de tam bir saygıyla aldı, öptü, başına koydu.

- Dersini bul.

diye Mushaf'ı bana geri verdi. Bu Mushaf, yukarıda hâlen yanımızda korunmakta olduğunu bildirdiğim Mushaf'tır.

Açtım, buldum. Dersim Târik Sûresi imiş.

- Oku Ömer'im!

dedi. Eûzü Besmele'den sonra sûre-i şerifenin evvelinden heceleyerek bir iki kelime okudum. Pek iyi okuyamıyordum. Kendisi ağır ağır okumağa başladı. Ben de onunla dildaş oldum.

- Ve's-semâi ve't-tarik ve mâ edrâke me't-tarik en-necmü's-sâkıb

mübârek kelimelerini yedi sekiz defa tekrar ettik. Ben artık oraya kadar doğruca okumağa başladım. Ezberlemiş idim.

Galiba dersim o kadar imiş. Sûrenin alt tarafını okuduğumuz hatırıma gelmiyor. Pederin o mukaddes kelimeleri şekillendiren sesi henüz kulağımdadır.

Sekiz, on defa okudum. Peder:

- Âferin oğlum! Daha güzel okumağa gayret et. İnşallah siz benim gibi kalmazsınız, Kur'ân-ı Kerîm'in anlamlarını da güzelce anlarsınız.

dedi.. Annem ise sevinç gözyaşları dökmeğe başladı. Ben bir babama, bir anneme baktım. Gönlümü garip bir duygu kapladı. O ne sevinç, ne de hüzün idi.

Öpüp başa koymak saygı törenini yaptıktan sonra Mushaf'ı tekrar mahfazasına yerleştirip yerine götürdüm.

Babam çoğunlukla Cuma akşamları Kur'ân-ı Kerîm okurdu. Ağabeyime de böyle yapmasını emrederdi. Yüce şeriate, dinin mukaddes değerlerine tam saygısı var idi. Yolunda kararlı idi, sağa sola yalpalamaktan kesinlikle uzak idi. Onun için herkes kendisini saygın tutardı. Saraç esnafının tam güvenini kazanmış olduğundan Orta Sandığı'nın mütevelliliğini istemediği hâlde

kendisine vermişler idi. Bu sandıktan her sene bahar mevsiminde esnaf için genel bir ziyafet tertip ederdi. Esnafça kıra gidilir, gezilirdi. Birinde biraderle biz de bulunduk. Esnaf takım takım oturmuşlar idi. Peder, arkadaşlarını memnun etmek için hemen hiç oturmadı. Gezinir, yemeklerin vesairenin düzenine bakardı.

Kendisi şeyhler ve dervişler ile tanışıp görüştüğü hâlde herhangi bir tarikate bağlanmamıştır.

Bu tanışıp görüşmenin sebebi, kendisinin dükkânında kalfa bulunan Hacı Ali Efendi idi. Bu zatı tanıyan şeyhler, dervişler dükkâna uğrarlardı. Peder, hacı efendiyi çok sevdiğinden ziyaretçilerine de ikram ederdi.

Hacı efendi pek hoş bir adam idi. Çalışkan, iyi huylu, güler yüzlü, o vakitler Fatih civarında bulunan Kaba Tekye'nin şeyhi olan Hamdi Efendi'nin müritlerindendir. Sonra ona damat olmuştur.

Şeyh efendi, hoş bir kimseydi. Ara sıra dükkâna gelir, otururdu. Hacı efendiye şakalar ederdi. Meselâ kendisinin orada durmakta olan ayakkaplarından birini eline

alarak altını öpüverirdi. Hacı efendi telâs ile:

- Aman şeyhim, ayaklarınızı öpeyim!
- der idi. Şeyh efendi tebessüm ederek:
- Muhabbeten. Onda bir şey yok.
- buyururdu.

Bazen de celde, başında işiyle meşgul bulunan hacı efendinin yanına sokularak başındaki kara sarığı çözer, bozardı. Hacı efendi gülümseyerek bir eliyle sarığını düzeltmeğe çalışırdı.

Hacı efendiyi sonradan çok takdir ettim. Kendisi için bir tekkede rahatça oturup vakit geçirmek çok kolay olduğu hâlde çalışkanlığı tercih etmiş idi. Hem derviş hem şeyh hem saraç kalfası idi.

Helvâyî Dergâhı'nın şeyh vekili olduğundan haftada bir defa pederden tam bir tevazu ile izin alarak gider, görevini yerine getirirdi.

Sonra Küçük Mustafa Paşa yakınında bulunan Kara Sarıklı Dergâhı'na asil şeyh oldu. Orada gömülüdür.

Kadirî şeyhlerinden hâlen Zincirlikuyu

semtinde dergâhı bulunan Abdülhalim Efendi de babamın bitişik dükkân komşusu idi.

Görünüşte bir tarikate bağlanmamak hususunda biz de pederin izinden gittik. Bununla beraber keremli tarikat büyüklerine ve doğru yollarına belki pederimizden çok saygı gösteririz. Fakat bizde bir tecellî meydana geldi. Mesnevi-i şerif okuduk. Gönlümüzü cezb etti. En çok mevlevîleri sevdik. Bundan dolayı en çok âşıkların emîri Mevlânâ Celâleddin Hazretleri'ne kalbimizden bağlandık. Manevî birlik esas olduğuna göre Mevlânâ'yı sevmek bütün velîleri sevmek demek olduğundan eminiz. (Allah onların sırlarını takdis etsin.)

Annemiz de bizimle aynı yoldadır. Şu kadar var ki biz ümmetin âsî erkeklerinden isek o salih kadınlarındandır. Cenab-ı Hak, doğruluk ve temizlikten bir gönül oluşturmuş da ona ihsan buyurmuş.

Annem Varnalı olduğundan bir aralık vatanını ziyaret arzusunda bulundu. Dayımız Ahmet Ağa zaten daima ticaret için İstanbul'a gelir giderdi. Bizde misafir olurdu. Peder, vâlideyi, biraderi, beni kendisine

emanet ederek Varna'ya gönderdi. O zaman ben yedi yaşında imişim. Kırk gün kadar Varna'yı, bağlarını gezdikten sonra yine dayımızla beraber İstanbul'a döndük.

Varna'da bir Saraç Ömer Ağa var idi ki ahalinin tanıklığıyla kesinleşeceği üzere pek iyi bir adam idi. Babam onunla görüşmeden haberleşir idi. Birbirlerine hediyeler gönderirlerdi. Varna'da bulunduğumuz esnada eşi bizi defalarca evine davet ederek pek çok ikramlar etti.

Bu ev bir yokuş üzerinde bulunduğundan memleketin Kumluk yönünü bütünüyle görür idi. Ben zaten denizde yüzmeyi olduğu gibi, denizi seyretmeyi de pek severim. Oradan körfez ile karşiki dağları, bağları, Galata burnuyla açığını seyrediş, ziyadesiyle hoşuma gitmiş olmalı ki İstanbul'a dönüşümüzde Varna'nın hayâlimi işgal etmekte olan güzel yerlerinden biri de Ömer Ağa'nın evi idi. Benden büyük olan oğlu Süleyman Efendi'den pek çok iltifat gördüm. Hatırlıyorum, bir gün yine bu eve davet edilmiş idik. Gittik. Süleyman Efendi de orada idi. Bahçede başka ağaçlar olduğu gibi bir de elma ağacı var idi ki

olgunlaşmış olan meyveleri evin önü açık sofasından devşirilebilirdi. Bu ağacın altında gezinmeğe başladık. Bir aralık Süleyman Efendi kayboldu. Meğer sofaya çıkmış. Ağacı sarsmağa başladı. Bir de baktım ki elma ile karışık zerdali dökülüyor. Birdenbire elma ağacından zerdali dökülmesine bir anlam veremeyişimden doğan memnuniyetim şaşkırtıcı oldu. Sonradan anladım ki Süleyman Efendi ağacı salladığı sırada beni daha çok lütfa boğmak için zerdali dökmüş. O manzara bana pek eğlenceli göründü. Hakikaten beni başka bir sûretle bundan çok memnun etmek mümkün değil idi.

İstanbul'a dönüşümüzde bizim Fındık görünmedi. Birkaç gün geçti. Yine yok. Kederlendim. Vâlide bu kediyi aratmağa başladı. Hele bir gün bulundu. Ne kadar sevindim!

Biz gidince o da gitmeyi seçmiş imiş. Kendisini perişan bir hâlde buldum. Birkaç gün bakıldı. Hele kendisine geldi. Boynunu yine bir kırmızı kurdele ile süsledim.

Dönüşümüzü takip eden günlerin birinde şöyle bir olay geçti:

Mahalle çocuklarından birkaçı ile elleri-

ömer'in çocukluğu

mizde birer el fıskıyesi olduğu hâlde o bildik çeşmenin başına gittik. Yalaklardan su alarak öteye beriye doğru fıskırtıp oynamaya başladık. Kıztaşı yönünden bir ihtiyar adam peydâ oldu. Gele gele hizamıza geldi. Başında beyaz arakiye. Üzerinde beyaz sarık. Arkasında da yine beyaz bir cübbe. Kamburu çıkmış temiz bir kişi. Birkaç adım ilerleyince arkadaşlarımdan bir haşarı, fıskıyesini ihtiyarın kamburuna doğrulttu. “Etme!” demeğe kalmadı. Sıktı. İhtiyar hiddetle döndü. “Vay mel’ûnlar!” dedikten sonra yerden taş almak için eğildi. Hepimiz birden kaçtık. Ben kaçarken sağ ayağımın topuğuna büyücek bir taş indiğini hissettim. İhtiyar gittikten sonra yine çeşme başında birleştik. Fıskıyelerimizi yeniden doldurduk. Topuğum ağrıyordu. Arkadaşlarımdan birinin beline de daha büyük bir taş tesadüf etmiş. “Vay belim!” diye haykırdığını işitmiş idim. Asıl kabahat sahibi olan çocuğun başına hiçbir şey gelmemiş idi. Beli ağrıyan ile bana bakıp gülmeğe başladı. Biz hiddetlendik. Beli ağrıyan fıskıyesini çevirdi. Şiddetle haşarının yüzüne sıktı. Ben de ona uydum. Diğer çocuklar da bize katıldılar. Hep birlikte haşarının üzerine su yağdırmağa başladık. O da bize doğru bir

iki el fıskıye sıktı ise de geri çekilmeğe mecbur oldu. Tabanı kaldırdı. Biz takip ettik. Birer fıskıye daha boşalttık. Kaçarken üstünden başından sular akmakta idi. Evine girdi. O belâ tufanından kurtuldu. Biz zafer kazanmış olarak döndük. Ceza, suç olan eylemin türünden olmalıdır.

Varna'ya gitmezden önce bizim sokaktan bir muhallebici geçirdi. Bazı kere ondan muhallebi alırdım. Dönüşümüzden sonra geçtiğini görmemiş idim. Bir gün pencereden bakıyordum. Bir dilenci geçiyordu. Dikkat ettim. Bizim muhallebici olduğunu tanıdım. O kadar üzüldüm ki tarif edilemez. Anneme söyledim.

- Sadaka ver oğlum!

Diye bana para verdi. İndim. Kapıyı açtım. Çağırdım. Parayı avucuna koydum. Dua etti. Zavallı!

Sonra bana galiba birader söyledi: Çaresiz bir hastalığa tutulmuş. Zaten az olan sermayesini bitirmiş. Bu hâle gelmiş.

Babamın yakınlarından Hanım bir gün bizim eve gelmiş idi. Yanında bulunan benden büyük oğlu ile benden küçük kızı, giyinmiş kuşanmış idiler. Hanım bir yere

misafirliğe gideceğinden söz ederek beni de alıp götürmek istediğini söyledi. Annem:

- Babasından izinsiz nasıl olur?

yollu özürler öne sürdüyse de hanımın ısrarı üzerine olur demeye mecbur kaldı. Ben ise:

- Gezmeğe gideceğiz!

diye sevindim. Hanım bayramlık elbisemi sandıktan çıkararak bana özene bezene giydirdi. Bir kadın, üç çocuk birlikte çıktık gittik.

Ayasofya semtinde bir konağa girdik. Döşemesi vesairesi mükemmel idi. Büyüklerden birinin konağı olduğu anlaşılıyordu. Bir yahut iki gece kaldıktan sonra bir gün ev sahibesiyle bizim hanımın oğulları, bir de ben sokağa çıktık. Bir hayli gezdik. Döneceğimiz sıralarda ben bir dükkânın önünde çağla bademi görerek bilmem kaç paralık almak istedim. Beyler yanımda azıcık durduktan sonra yürümeğe başladılar. Ben satıcıdan çağlayı alıp parasını verinceye kadar onlar hayli ilerlemişler.

Süratle yürümeğe başladım. Ama ileride beyleri göremiyordum. O vakte kadar

Ayasofya semtini hiç görmemiş idim. İçime bir korku geldi. Koşmağa başladım. Beylerin hangi sokağa saptıklarını bilmiyorum. Konağı bulamam. Kendi kendime hiç olmazsa Saraçhanebaşı'nı bulmak da benim için imkânsız. Şimdi ne yapayım?.. Bir köşe başında ihtiyar bir kadına tesadüf ettim. Ağlayarak dedim ki:

- Aman hanım teyzciğim, beni anneme götür!.. Anneme!

Verdiği cevaba bakınız:

- Ben senin annenin nerede olduğunu ne bileyim!

Daha çok ağlamağa başladım. Tekrar yalvardım. Kadın bu defa hiç cevap vermedi. İlerleyiverdi.

Yine koşmağa başladım. Darca bir sokağa girdim. Baktım ki beyler kol kola vermişler gidiyorlar. Bizim bey arkasına bakmaksızın:

- Ömer!

diye ünlüyor.

Bunlara yetiştim, yine ağlaya ağlaya dedim ki:

- Beni bıraktınız da... Ben annemi isterim!

Bizim bey gülerek:

- Bu akşam da buralıyız. Yarın gideceğiz.
cevabını verdi.

O gece de konakta kaldık. Ertesi sabah erkence çıktık. Nerede ayrıldığı hatırımda değil. Hanım, kızıyla kendi evine doğru gitti. Biz bey ile Saraçhanebaşı'na geldik. Geçerken genç bir saraç beni gördüğü gibi dükkândan aşağı atladı. Kucağına alacak gibi bir duruşla tuttu.

Meğer babam, annem pek çok merak etmişler. Benim kaybolduğum, mahallede yayılmış. Babam bir gün eve gelirken mahalle çocuklarının:

- Ömer kaybolmuş, kayığa binmiş de denize düşmüş.

diye söylediklerini duymuş. Bütün bütün yaralanmış.

Zaten bütün saraçlara:

- Bizim Ömer'i nerede görürseniz alın, bana getirin.

diye tembih etmiş imiş.

Beni tutan saraç doğruca pederin

dükkânına götürdü. Peder beni görünce:

- Vay Ömer'im!

diye yerinden kalktı. Hemen kucağına aldı.

Biraz sonra elimden tuttu. Yavaş yavaş Fatih'e doğru çıktık. Ramazan imiş. Fatih meydanı kalabalık idi. Peder benim elime birçok yirmilik verdi. Orada durmakta olan fakirlere üleştirmekliğimi emretti. Birer ikişer hepsine dağıttım. Bir parça dolaştıktan sonra eve gittik. Annem babamdan çok sevindi. O gece bir sevinç gecesi oldu.

Yine bu hanımla Merkez Efendi Hazretleri'ni ziyarete gitmiş idik. Kadınlar bazen onun çilehaneleri sayılan meşhur kuyuya inerlermiş. Bizim hanım da bu arzuda bulundu. Aşağıda bir kafeslik vardır. Oraya indik. Bizi bir zenci kadın karşıladı. Hanım ve yanında bulunan öteki kadınlar feracelelerini, yaşmaklarını çıkardılar. Biraz oturduktan sonra kalktılar. Zenci kadın elinde yanar bir mum olduğu hâlde öne düştü. Ancak bir kişi geçebilecek kadar dar, gayet karanlık bir geçide girdik. Önümde kadınlar olduğu gibi, ardımda da var idi. Okuya okuya ağır ağır ilerlemeğe başladık. Önüm sıra mu-

mun alevi azıcık görünüyordu. Bir dönemeç geldi. Aydınlık gözümün önünden kayboldu. Yoğun karanlık içinde kaldım. Az kaldı çıldırıyordum. Bereket versin bir iki adım daha attıktan sonra ışık görünmeğe başladı. Vara vara kuyunun dibine vardık. Bunun içinde su azdır. Birçok ufak taş vardır. Bunların bir haylisi muşamba vesaire içine konmuştur. Bazı dileklere kavuşmak için oradan taş alan kimse bunu öyle mahfazalı olarak gerektiği kadar yanında tuttuktan sonra getirir, kuyuya bırakır.

Biraz dua ettikten sonra döndük. Bu defa ben zenci kadının ardından ayrılmadım. Selâmetle çıktık. Garip hâller!

Karanlıktan pek sıkılırım. Bu hâl bende önceleri daha çok idi. Mehtapsız gecelerde aydınlıksız uyumak elimden gelir şeylerden değil idi. Bugün yüce Hâriciye Nezareti'ne şeref veren devletli Said Paşa Hazretleriyle bundan sekiz dokuz sene önce görevli olarak yaptığımız bir seyahatte bir akşamüstü Diyarbekir köylerinden birine inmiş idik. Ocaklı bir yer odası gösterdiler ki ancak tavanına yakın yağlı kâğıttan ibaret ufak yuvarlakça bir pencereden ışık almağa çalışıyordu.

Paşa hazretleri mütevezıların büyüklerinden yahut büyüklerin mütevezılarından oldukları gibi beni de çokça sevdikleri için yanlarından ayırmak istemezlerdi. O geceyi orada birlikte geçirmemize müsaade buyurdular. Ocağın bir tarafına kendi kır döşeklerini yaptırđılar. Diğer yönüne de ben kendi pırtımı yerleştirdim. Onlar uyumak üzere yattılar. Yorgun idik.

Benim bir çantam var idi ki içinde bulunan şeylerin en önemlileri mum ile kibrit idi. Hâlimi bilmez miyim? Karanlıkta kalmak istemem. Bu çantada iki de ufak kitap bulunurdu. Bütün bütün okumasız vakit geçirmek istemezdim.

Zaten yanmakta olan mumu söndürmek lâzım geldi. Bizim çantanın mumunu yaktım. Onu söndürdüm. Kitapçıklarımın birini okumağa başladım. Biz böyle pek çok yerlerde kalmış olduğumuzdan mevkimizin vahşeti bana o kadar tesir etmiyordu. Bir hayli okuduktan sonra iyice yorulduğumu anladım. Paşa hazretlerini rahatsız etmekten çekinirdim.

Mumu söndürünce odanın ne hâle gireceğini düşündüm. Kitabımı çantanın içine,

kibritleri de mumun yanına koydum. Azıcık yattım. Kendi kendime:

- Neredeyiz?

dedim. Birkaç saniye sonra mumu söndürdüm. Ortalığı karanlık istilâ etti. Kalktım, dediğim o pencereye doğru baktım. Heyhat!

Uyumuşum. Bilmem ne kadar zaman sonra uyandım. Paşa hazretleri uyuyorlardı. Kendimi öyle bir karanlık içinde gördüğüm gibi bana bir fenalık geldi. Hemen hazırlamış olduğum kibrite müracaat ettim. Çaktım, çaktım yanmaz. Orada rutubet çokça imiş. Nihayet kibrit tükendi. Mumu yakamadım. Ümidum kalmayınca deli gibi oldum. Hemen ayağa kalktım. Söylenerek kendimi odanın ortasına attım. Meğer orada bir sandık var imiş. Onun üzerine uğradım. Ortaya çıkan patırtıdan paşa hazretleri uyandılar. Ne istediğimi sual buyurdular. Pek tabii bir surette dedim ki:

- Işık istiyorum efendim, ışık!

- Niçin böyle yaparsın? Yatsan a!

dediler. Ben daha ziyade sıkılmağa başladım. Emekleyerek gittim. Odanın ister

istemez açık bırakmış olduğumuz kapısını buldum. Kendimi dışarı attım. Azıcık durdum. Bir tarafta bir aydınlık eseri gördüm. Oraya doğru yürüdüm. Biraz gittikten sonra kendimi geniş bir ahır içinde buldum. Sekiz on kadar hayvan yem yemekle meşgul idiler. Bir kandil de batıp çıkıyordu. Ben bu kandilin ta yanına gittim. Oldukça tenefüs ettim. O ahır bizim yattığımız odadan çok iyi idi!

Bu hareketlerimi Paşa hazretlerinin ağaları duymuşlar. Bir mum yaktılar, getirdiler. Ne ise uzatmayayım. Yine gittim, yattım.

Peder bir kurban bayramının ilk günü sabahleyin namazdan dönüşünde kendisiyle vâlide için hazır bulunan iki kurbandan birini boğazladı. Dinlenir gibi biraz durdu. Ötekini boğazlamaksızın vücudunda bir takatsızlık hissetmekte olduğunu söyleyip yukarı sofaya çıkarak minderin üzerine uzandı. Humma imiş. Döşeğe yatmağa mecbur oldu. Tabipler getirildi. Baktırıldı. Faydası olmadı. On bir gün sonra öteye göçtü. Edirnekapısı dışına gömüldü.

Rahatsızlığı esnasında bir gün beni

döşeginin yanına çağırıldı. Eliyle yanağımı okşadı. Sonra bir kolumu dirseğıme kadar sıvadı. Dikkatle baktı. Yanımızda bulunan vâlideye hitaben:

- Ne kadar zayıf!

dedi. Vâlide:

- Çocuk.

cevabını verdi.

O yakışıklı yüz sapsarı olmuş idi. Gözlerinin beyazında da sarılık görülüyordu.

Birdenbire başı ucunda asılı bulunan büyük kamayı istedi. Vâlide kalktı, getirdi, verdi. Peder sol eliyle kının aşağı tarafından tutarak sağ eliyle kamayı güçlük çekerek sıyırdı. Biz şaşkınca seyrediyor idik. Kamayı havaya doğru kaldırarak bir parça oynattı:

- Ben şehit olmak isterdim!

dedi. Vâlide ağlamağa başladı. Ben de ağlayarak kalktım, aşağı indim.

O bayram tesadüfi olarak dayımız İstanbul'da bulundu.

Peder, öteye göçüşünden bir gün evvel dayımızı yanına çağırarak kimlerde ne

miktar alacağı olduğunu, hattâ yukarıda anılan dülger kalfasına kaç kuruş vereceği bulunduğunu söyledikten sonra şu şekilde vasiyet etmiş:

- Ben vefat ettiğim gibi Edirnekapısı dışına götürün. Vâlidem Fatıma ile vâlidemin vâlidesi Şerife Zâhide'nin kabirleri oradadır. Beni de onların yanına defn edin... Vücudum ağırcadır. Götürenler zahmet çekerler. Kuvvetli arkadaşlarımdan (isimlerini bildirerek) Ağaları çağırın. Onlar beni götürüverirler. Sen de bulunursun... Oğullarımla hemşireni al, Varna'ya götür. Birlikte oturun. Onlar burada kendilerini idare edemezler. Ev ile dükkânı kiraya verirsiniz. Oğullarıma babalık et. Senden başka kimseleri yok demektir...

Kendisi keyifsiz iken beni yine mektebe gönderirlerdi.

Bir gün erkenden mektebe gitmiş idim. Yemek yemek için öğle vakti döndüm. Sokağın köşesini dolaşınca bizim kapının önünde bir kalabalık gördüm. Telâş ile ilerledim. Yaklaşınca kalabalık arasından hayal meyal pederin tabutunu gördüm. Kapının önündeki yüksek yere konmuş idi.

Dünyaya geleli öyle bir yürek acısı hissetme-dim. Feryat ederek ağlamaya başladığım sırada karşiki evin kapısı açıldı. Aralıktan bir kadın görüldü.

- Buraya gel oğlum, buraya gel!

dedi. Gittim. Beni aldı, yukarı götürdü. Bu ev üç katlıdır. İkinci katında sokağa bakan bir odaya çıktık. Orada bulunanlarla beraber pencerelerden baktık. Tabutu götürüyorlardı. Şimdiye kadar öyle acı veren bir manzara görmedim. Gözümün önünden gitmiyor! Tabut köşe başını dolaşınca kadar durmadan yaş akıtmakta olan gözlerimle takip eyledim. Ah babacığım!

Şimdi kendi kendime diyorum ki:

- Oradan beni baktırmamalı idiler. Maksatları beni avutmak değil mi idi?

Maamafih onları mazur tutarım. Hangi yabancı kadın bulunabilir ki böyle meraklı bir temâşâdan gözünü çeksin de bir çocuğu avutmakla meşgul olsun?

Bu komşumuza minnettarım. Tabutu kuşatmış bulunan kalabalığa doğru çok ilerlemiş olaydım belki daha fena bir hâle gelirdim.

Sonra beni evin arka yanına götürdüler. Oradan bir parça deniz görünüyordu.

- Ömer, hele bak, kayıklar nasıl geçiyor! yollu sözlerle yüreğime su serpmeye çalıştılar.

O geceyi bizim evde nasıl geçirdiğimizi tarife çalışmak faydasızdır.

Bir iki ay sonra evin üst katına bir kiracı koyduk. Terbiyeli bir hanım idi.

Mektebe devam ediyordum. Bir gün yine öğle vakti mektepten eve gelirken çeşmenin üst tarafındaki evin kapısı önünde uzun boylu bir kadın gördüm. Cumbadan başka bir kadın ona seslenerek dedi ki:

- İşte çocuk gidiyor hanım! Sizi götürsün.

Bana seslenerek de dedi ki:

- Oğlum, bu hanımı al da size götür.

Kadın yanıma takıldı. Beraber eve geldik. Bizim kiracıyı arıyormuş. Halbuki o vakit kiracı evden çıkmış idi.

Birlikte içeri girdik. Evde yalnız vâlîde var idi. Yukarı çıktık. Kadın sofanın kenarına oturdu. Vâlîdeye kiracı hakkında sorular

sormağa başladı. Bir taraftan da ayağıyla tahta döşemeye vurarak âhenk tutuyordu.

Vâlîde bundan deli bir şey olduğunu anlamış. Dedi ki:

- Hanım! Onlar şimdi bizde oturmuyorlar. Şurada başka bir eve taşındılar. Çocuk size gösteriversin.

Canım sıkıldı. Acıkmış idim. Vâlîde bana gizli bir surette işaret etti. Hemen kadının önüne düştüm. Kapıdan çıktık. Yukarıda söylediğim Nureddin Dergâhı'na doğru gitmeğe başladık.

Dergâha yakın sağda bir çıkmaz sokak vardır. Bu sokağın başından bakılınca sonunda iki ev kapısı görülür.

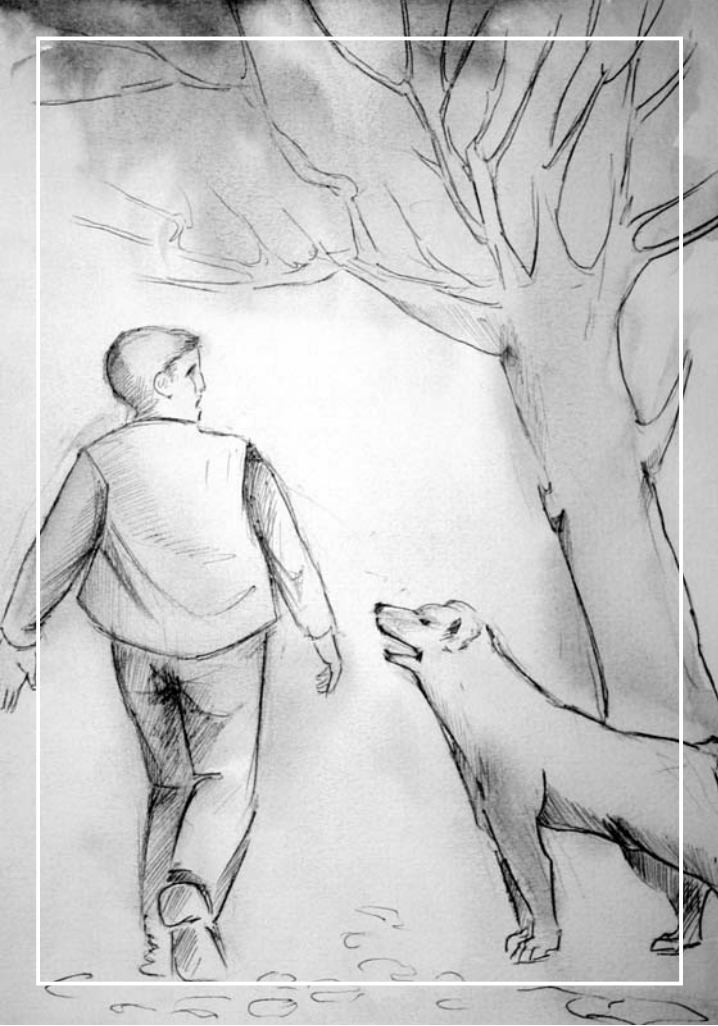
Sokağın başına gelince ben durdum. Kadın da durdu.

- Burada mı?

dedi. Ben kolumu uzatarak parmağımla:

- İşte şu!

diye dipteki kapılardan solda olanı gösterdim. Bizim kiracı orada mı idi? Ne gezer!

ömer'in çocukluğu

Kadın sokağın içine girip de ilerlemeğe başlayınca ben hemen oradan dönerek süratle eve geldim. Vâlîde ile sofraya başına oturduk. Kadına hangi evi gösterdiğimi sordu. Tarif ettim. Konuşmamız şu yolda uzadı:

- Âferin oğlum! Sokağın başından dönüverdin.

- Ben ondan korktum. Gözlerine baksanıza bir kere!

- Öyle ise onu buraya niçin getirdin?

- Ben ne bileyim! Çeşme üstlü hanım “Götür” dedi.

- Sakın bir daha böyle şey yapma! Ya evden çıkmayadı! Ağabeyin de burada yok! Ne yapardık?

- Bir daha yapmam anneciğim!.. Ben onu aldattım gitti.

Bu esnada kapı şiddetle çalınmağa başladı. Vâlîde kalktı, köşe penceresinden baktı. Dönerek bana dedi ki:

- Yine o kadın gelmiş! Şimdi ne yapalım oğlum?

Kadın durmadan kapıyı çalıyordu. Ben de kalktım, vâlidenin yanına giderek baktım. Kadın kendi kendine söylenmeğe başladı. Derken kapıyı tekmelemeğe de başlamasın mı! Kapı zıngırdadıkça biz de titriyor idik. Bir kere pencereye doğru baktı. Biz hemen çekildik. Yine söylenerek çekti gitti.

O bir büyük tehlike idi!

Yukarıda söylediğim çıkmaz sokağın bitiminde solda bir ev vardır. Bunda iki bacı kadın otururlardı. Bir gün oraya gitmiş idik. Ben sofada “Çingene! Çingene!” diyerek gezmeğe başladım. Bu münasebetsiz kelimeyi nasılsa kötü kullanmışım. Küçük bacı kadın elinde koca kırmızı bir biber olduğu hâlde üzerime yürüdü. Odanın içine kaçtım. Kapıya kadar takip etti. Zannederim ki bu âna dek en çok korktuğum dakika o dakikadır. Büyük bacıya minnettarım ki yetişti, beni kurtardı.

Bu bacı kadınlar tam doğruluklarıyla şöhret bulmuş idiler. Velinimetleri o vakitler Sofular civarında bulunan Alâeddin Tekyesi'nin postnişini olan ve takvasıyla meşhur münzevî Nureddin Efendi imiş.

Bu zata herkesin güzel bir yönelişi olduğundan her taraftan kendisine nefes ettirmek üzere dergâha birçok çocuk getirirlermiş.

Bu çocuklardan bazılarına hediye vermek âdeti imiş. Hattâ bir defa biradere de güzel bir fincan ile bir zarf hediye buyurmuş. Ortanca kardeşimiz Ahmet –ki bir yaşını doldurmadan ölmüş- bu dergâhın kabristanında dinlenmekte imiş.

Ömer son olarak yine diyor ki:

- Pederin âhirete göçünden bir sene sonra vasiyeti gereği dayımız bizi aldı, Varna'ya götürdü. Daha sonra Varna'dan İstanbul'a olmak üzere hicretimiz tekrarlanmıştır.

Bu hâtıraları niçin yazdığımı sorsalar belki de hiçbir cevap vermeğe lüzum görmem. Arzu ettim, yazdım. Diyelim ki: Bu da bir nevi çocuklukluktur.

